

PASSOS EN EL SILENCI

El silenci en els *Préludes* de Claude Debussy

Jordi Camell

Passos en el silenci

Primera edició: setembre 2024

© Jordi Camell

© DINSIC Publicacions Musicals, S.L.

email: dinsic@dinsic.com - www.dinsic.com

Disseny coberta: Núria Sordé

Fotografia coberta: "Les Cathédrales englouties de la rue du
Mont-Cenis" (Foto: Blanca Camell Galí, París 2024)

Imprès a: ESTUGRAF Impresores, S.L.

Dipòsit legal: B 12119-2024

ISBN: 978-84-16623-90-7

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresa la reprografia i el tractament informàtic, i també la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec, resten rigorosament prohibides sense l'autorització escrita de l'editor o entitat autoritzada, i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

Distribueix: DINSIC Distribucions Musicals, S.L.

email: dinsic@dinsic.com

www.dinsic.com

dinsic.com

Agraïments

A la Begoña Capllonch, per obrir-me al món d'allò inefable i mostrar-me el camí cap a la precisió.

A l'Oriol Pérez i Treviño, per llegir-me i possibilitar que el llibre sortís a la llum.

A la Francesca Galofré, per estimar la llengua mare i apostar per l'edició del llibre, i per la seva paciència.

A la Teresa Guilleumes i l'Helena Peñalver, per traçar els darrers passos en el silenci, i a la Montse Marès, per la seva concisa, delicada i rigorosa mirada a les frases.

A l'Isidre Camell i l'Helena Camell (i a llurs famílies), al Marius Loris, al Francesco Brancaccio i a l'Elena Picanyol, per saber crear l'atmosfera on bellament tot ressona.

Al Manel Vinyes i a la Mercè Llobera, per ser-hi sempre presents.

Al Josep Maria Vallès, per la seva generositat i la seva llum meridiana.

Al Francesco Tristano, per haver assistit al naixement del llibre i haver-hi donat suport des de la seva mirada ampla.

Al Josep Maria Colom i a la Natalia Fernández, per tots els colors de la seva complicitat.

A la Corina Oproae, per acompanyar-me en el camí curvilini, hipnòtic i misteriós, i pels boscos silenciosos que hem transitat.

A la Marta Pera Cucurell, per albirar l'evocació de totes les reminiscències, i per la neu blanca encara per trepitjar i el silenci per escoltar.

I, finalment, a l'Antoni Clapés, per ensenyar-me el tempo exacte que comporta la creació artística, per tots els silencis que hem reconegut plegats, per deixar-me incloure el meu somni dins del seu, per l'immens regal del seu pròleg i per haver sabut copsar en trenta meravellosos versos l'essència del llibre.

A tots ells i a totes elles, moltes gràcies.

Índex

Pròleg, d'Antoni Clapés	11
Prefaci	13
Primera part. Els camins del silenci	19
La gamma de textures i colors del silenci	19
El silenci en la música	24
El silenci compartit. El silenci dramàtic i els afectes	27
El silenci en l'espai, en el temps i en el moviment	29
Del so silenciós al silenci sonor	32
Segona part. Debussy, la persona i el seu temps	39
Debussy i l'atmosfera artística finisecular de París	39
L'empremta que Debussy deixà a Catalunya	47
Tercera part. La música de l'immediat	57
Debussy, compositor	57
El misteri, el secret i el vertigen	61
La temporalitat. La música de l'instant	67
La negació del desenvolupament. L'etern recomençar. L'etern acabar	70
La sonoritat atmosfèrica. La tonalitat latent, la bitonia i els acords juxtaposats.	
La dissonància i la consonància	75
La quasi impossibilitat atmosfèrica dels moviments convencionals escènics.	
El silenci, un personatge més	81
Quarta part. Els silencis debussynians	85
El silenci <i>chez</i> Debussy	85
El silenci de la natura	86
El silenci aquàtic i el silenci aeri. El vent, els núvols, la boira, l'aigua	
i el foc	91
El silenci dels perfums, de l'aire, de la nit i de la llum. El <i>plein air</i>	99
El silenci inicial i el silenci terminal. El no-res, el quasi-res. El <i>pianissimo</i> sonor	103
L'home silenciàt i absent. El silenci de les coses. El silenci de la festa	107
El silenci de la supervivència (silenci no sonor) i el silenci de la memòria	
(silenci sonor)	111
Cinquena part. Vint-i-quatre serenates interrompudes	123
Els <i>Préludes</i> de Debussy	123
<i>Des pas sur la neige</i>	140
Epíleg	149
Partitures	157
Bibliografia	159

PRÒLEG

La llum dels segles d'ara mateix*(per a Jordi Camell, amb els seus Passos en el silenci)*

El silenci acompanya el caminant en el lent, llarg viatge vers els orígens.
 El silenci és la parla del temps de la solitud.
 Cada nota compta, igual que cada silenci.
 Tots els silencis són diferents.
 La nuesa del silenci no és un do —ans un esforç d'interpretació.
 Un silenci enfollit —notes esquitllant-se.
 El trèmol davalla pel pendís del silenci.
 Habitar a l'ombra del silenci.
 El silenci ens ha poblat l'oïda de colors.
 Un so errant fa esclatar el silenci del capvespre d'aram.
 Qui escolta pregonament, viu i veu els silencis.
 I aquell raig de llum que esclatà damunt de cada silenci?
 Escriure la impressió de viure amb notes amagades rere cada silenci.
 Aquest silenci teu, ¿no és més callat que cap altre silenci?
 Quantes notes calen per fer un silenci?
 Quants silencis calen per fer una nota?
 Passo a frec dels teus silencis —escric un poema.
 Colpeix, el silenci —en voler dir tant.
 Com preservar el record d'un silenci?
 Com reproduir el so d'un silenci —d'aquest silenci?
 La poesia és la veu mateixa del silenci.
 El poema repunta silencis.
 Com mantells invisibles s'estenien silencis damunt la terra nua, fins a cobrir-la.
 No pas punt final, ans caplletra de capítol: el silenci.
 La llum del silenci —il·luminant-ho tot, de bell nou.
 La música frega el silenci amb la punta de les seves notes.
 La dalla sega, les espigues cauen, es fa un silenci serrat —aquesta música.
 Entre silenci i silenci el fràgil veler de la música navega.
 El caminant s'apregona en el silenci de la nit que arriba.
 És el silenci l'únic llenguatge possible per al caminant?

ANTONI CLAPÉS, 2024

PREFACI

Què és el silenci? Existeix des de l'inici dels temps? És física pura? Ve d'algun lloc? És una actitud humana? És pensament? És l'absència de so? O també pot ser sonor?

Aquest assaig vol ser una reflexió sobre el concepte de *silenci* en l'àmbit musical focalitzada en la música de Claude Debussy i, més específicament, en els seus *Préludes* per a piano. Els silencis en les obres del compositor francès aconsegueixen efectes atmosfèrics i una sensació d'ambigüitat. Les «pauses» debussynianes són significatives i, enmig de les frases musicals i de les notes (igual que en el cas de Mompou), permeten la ressonància del so, tot creant un sentit de suspensió i expectativa. Són espais oberts que transmeten fluïdesa i sensació etèria. En la música de Debussy, el so que perdura en el temps, unit al concepte de *temporalitat bergsoniana*, que veurem més endavant, accentuen la impressió de quietud i misteri.

La seva obra suggeridora i evocadora és una experiència auditiva completament immersiva que en fa un dels compositors més innovadors de la història de la música occidental. La nostra aproximació als silencis debussynians anirà exemplificada breument amb algunes obres del compositor francès i explorarem la idea que el silenci en la música no només fa referència al so que articula el seu discurs, sinó també al pensament i a la consciència humana de qui s'hi acosta. En definitiva, acabarem parlant d'un silenci molt sonor i d'un so totalment silenciós, un silenci que, en qualsevol cas, altera els nostres sentits.

En el llibre, estructurat en cinc parts, veurem primer que, des del punt de vista de concepte filosòfic i de pensament, el silenci és una qüestió fascinant que ha estat explorada al llarg de la història. Pot tenir significats i dimensions diferents i pot ser tant un objecte de reflexió com un mitjà per a la contemplació i la comprensió d'aspectes profunds de l'existència humana i la realitat en general. En l'aspecte més físic, el silenci fa referència a l'absència de so o soroll, però en el context espiritual adquireix una connotació més profunda i simbòlica. Es pot entendre com una experiència que va més enllà de la mera manca de soroll extern i que pot revelar aspectes ocults de la realitat o la naturalesa de l'ésser. El silenci i la condició humana són dos conceptes que estan totalment interconnectats.